

İlköğretmen Okullarında Okul İklimi*
1970’li Yıllarda Aksu İlköğretmen Okulu Eğitim Şefi
Öğrenci Takip Defteri Örneği

The School Atmosphere in Primary Teacher Training Schools
The Example of the Aksu Teacher Training School’s Education Chief’s
Student Register from the 1970’s

Selçuk UYGUN**

Özet: Öğretmen eğitimi veren bazı kurumlarda en önemli yönetim görevlerinden biri “Eğitim Şefliği”dir. Eğitim Şefi’nin görevi, eğitim ve yönetimin organizasyonunu sağlamaktır. Okul iklimini oluşturan disiplinin sağlanmasından eğitim şefi sorumludur. Bu araştırmada Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi’nin Müze’sinde yer alan “Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri” incelenerek bir dönem öğretmen eğitimi veren bu kurumların değerleri ve karşılaşılan disiplin sorunları anlatılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın temel verilerini oluşturan defter, 1970’li yıllarda tutulmuştur. Okulda disiplin sorunları başta olmak üzere öğrenciler hakkında değerlendirmeleri içeren bu defter, okul iklimi konusunda önemli bilgiler vermektedir. Defterde yer alan veriler “içerik analizi”ne tabi tutulup değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, öğretmen yetiştiren bir kurumun niteliği ve değerleri konularında ipucu sağladığı için önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen eğitimi, okul iklimi, öğrenci takip defteri, Aksu Öğretmen Okulu

Abstract: In some teacher training schools one of the most important administrative duties is that of education chief. The duty of the education chief is to ensure education and the administration organisation and the education chief is responsible for ensuring the discipline which forms the school atmosphere. This study analyses the ‘Education Chief’s Student register’ in the Aksu Anatolian Teacher High School’s museum to describe the value and discipline problems encountered in these schools which once provided teacher training education. The register which forms the basic source for this study was kept in the 1970’s. This notebook which includes evaluations of the students, especially concerning the discipline problems of the students, provides important information concerning the school atmosphere. The sources were evaluated through content analysis technique and these research findings are important. This is because these findings provide indications concerning issues such as the values and quality of a teacher training association.

Keywords: Teacher education, school atmosphere, student register, Aksu Teacher training School

Çağdaş anlamda ilk öğretmen yetiştiren kurum 16 Mart 1848’de açılmıştır. Tarihsel süreç içinde çeşitli öğretmen yetiştirme modelleri denenmiştir. Bu modellerden ilki, Darülmüallimîn adındaki öğretmen okulunun devamı niteliğinde sayılabilecek ilköğretmen okullarıdır. Diğer bir okul modeli ise, 17 Nisan 1940 tarihli 3803 sayılı kanunla kurulan köy enstitüleridir.

* Bu makale, IV. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde (4-7 Mayıs 2012-Yıldız Teknik Üniversitesi) sunulmuş bildirinin yeniden gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Antalya, selcukuygun17@gmail.com

Aksu İlköğretmen Okulu da 17 Nisan 1940'ta Antalya-Aksu Köy Enstitüsü olarak açılmıştır. Köy Enstitüleri'nin 1954'te yayınlanan 6234 sayılı kanunla ilköğretmen okullarıyla birleştirilmesi sonucu okulun adı Aksu İlköğretmen Okulu olmuştur. Okul 1968-1973 yılları arasında Aksu Öğretmen Okulu adını almış ve sınıf öğretmeni yetiştirmeyi sürdürmüştür. 1973 yılından itibaren Aksu Öğretmen Lisesi adını alan okul, 1977-1979 yılları arasında bünyesinde açılan Eğitim Enstitüsü ile öğretmen yetiştirmiştir. 1989-1990 eğitim-öğretim yılında Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi adını almış ve o tarihe kadar ilkokula dayalı 6 yıllık eğitim-öğretim yerine ortaokul veya ilköğretim okullarına dayalı hazırlık artı 3 yıl eğitim-öğretime başlamıştır, şu anda okulun öğretim süresi dört yıldır.

Kurumlar, teşkilat ve idari yapı bakımından değişse de bazı özelliklerini gelenek yoluyla sürdürebilmektedir. Halen Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi olarak eğitim veren okulun zengin bir okul müzesi vardır. Müzede rastladığımız eski bir defter bu araştırmanın konusu olmuştur. Bu defter okul eğitim şefinin tuttuğu bir Öğrenci Takip Defteri'dir. Defterde yazılanlar ve eğitim şefinin görev ve sorumluluklarının neler olduğu konuları bir merak konusu olmuştur.

Eğitim Şefi

Köy enstitülerinde yönetim kurulu; müdür, eğitim başı, müdür yardımcısı, tarım başı ve yapı-sanat başından oluşuyordu. Enstitülerde bundan başka duruma göre birer sağlık başı, müzik başı, spor başı, denizcilik ve balıkçılık başı, teknik işler başı, ışık başı, küme başı da bulunuyordu (Öztürk, 2005, 110). Eğitim şefliği köy enstitülerinde "*eğitim başı*" olarak adlandırılmıştır. Köy enstitülerindeki bu yönetim biçimi, devamı niteliğindeki öğretmen okullarında da sürmüştür. Köy enstitülerinde "*eğitim başı*"nın görevlerini, kendisi de eski Aksu Köy Enstitüsü'nden mezun olan P. Türkoğlu (2001, 206) şöyle tanımlamıştır: "*Eğitim başı, enstitünün tüm eğitim-öğretim işlerinden, programın işlenmesinden sorumlu ve yetkili müdür yardımcısıydı. Tüm iş ve kültür dersleri ve çalışmalarının zamanlamasını planlayıp sağlıklı olarak uygulamasını yönetirdi*". K. Kocabaş (2012) ise, Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra bu okullardaki değişimi anlatırken "*eğitim başı, ziraat başı, sanat başı gibi köy enstitüleri iş eğitimine uygun görev tanımlamaları yerine "eğitim şefi", ziraat şefi, tarım şefi gibi yeni tanımlamalara yer verilmiştir*" değerlendirmesini yapmıştır.

İlköğretime öğretmen yetiştiren tüm okullar birleştikten sonra 1965 yılında çıkarılan "*İlköğretmen Okulları İdare Yönetmeliği*"nde "*eğitim şefliği*" önemli yönetim organlarından biri olmaya devam etmiştir. Eğitim Şefi, eğitim işleriyle görevlendirilmiş bir müdür yardımcısıdır (Arslanoğlu, 1998, 62). Derslik, laboratuvar, kitaplık, uygulama ve staj okullarında kazanılacak bilgi ve görgülerin okulun amaçlarına ve öğretim programındaki ilkelere uygun olarak yürütülmesinden sorumludur. Eğitim Şefi, okulun rehberlik işlerinden de sorumludur.

Eğitim Şefi'nin rehberlik işlerinden de sorumlu olması büyük bir olasılıkla öğrenciler hakkında bazı notlar tutmasını da gerektirmiş olacak ki, 1969-1975 yılları arasında okuldaki öğrenciler hakkında Eğitim Şefi "*Öğrenci Takip Defteri*" tutmuştur. Defter müzede "*Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri*" olarak adlandırılmıştır. Defterde okul kültürü ve iklimi ile ilgili önemli ipuçlarına rastlanmıştır.

Okul kültürü ve iklimi

Okul kültürü, okuldaki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin birlikte paylaştığı temel değerler, beklentiler, tutumlar ve geleneklerin tümüdür. Okul iklimi ise, okula kimliğini kazandıran, üyelerinin davranışlarını etkileyen ve onlar tarafından algılanan kuruma egemen olan özellikler dizisi şeklinde tanımlanabilir (Stockard, & Mayberry, 1996, 22-23; Çelik, 1997, 40-41).

Okul yaşantısı, yalnızca derslikte öğretmen ile öğrenciler arasında geçen dar ve sınırlı bir yaşam demek değildir; ders ve okul dışı tüm etkinlikleri de içine alan geniş bir alanı kapsar. Bu

yaşam alanına “*okul atmosferi*” de denilebilir. Okulun örgütsel yapısı, yatılılık durumu, öğrenci-öğretmen iletişim biçimleri, sosyal etkinlikler, okul arkadaşlığı, okul kuralları vb. özellikler okulun atmosferini oluşturur (Uygun, 2004, 9). Okul atmosferine okul iklimi de denilebilir. Okul iklimi, fiziki çevreden bağımsız değildir. Okulun bulunduğu çevre, bina ve donanımı okul ikliminin önemli öğelerindendir. Ancak okul ikliminin temel belirleyicisi, okulun örgütsel yapısıdır. Geniş anlamda okul iklimi sosyal, psikolojik, örgütsel yapıyı da içine alan geniş bir kavramdır.

Okul iklimi, okul sistemi içerisindeki bireylerin tutumları, duyguları ve davranışlarıyla ilişkili faktörlerden meydana gelir. Bir okulu diğerinden ayıran ve okulun her bir üyesinin davranışını etkileyen okul içi çevreyle ilgili nitelikler okulun iklimidir. Welsh’e göre okul iklimi, öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasında etkileşimin biçimini belirleyen ve yazılı olmayan inançlar, değerler ve tutumları kapsar (Çalık, Kurt, & Çalık, 2011, 77). Hoy’a göre ise okul iklimi, okuldaki insanların ortak algılarına dayalı olarak gelişen, okuldaki tüm insanları etkileyen, onların davranışlarından etkilenen ve görece sürekliliği olan bir özellik olarak nitelendirilmektedir (Çalık, Kurt, & Çalık, 2011, 77).

Okul iklimi, okuldan okula farklılaşan bir özelliktir. Bu anlamda öğrenci ve öğretmenlerin destekleyici olmaları, okul kurallarının ortak olarak belirlenmesi, kuralların açıklığı ve adil bir şekilde uygulanması ve işbirliği ve yardımlaşma gibi konularda okulların birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmada öğrenci ve öğretmenlerin yanında esas okul yönetiminin sorumluluğu bulunmaktadır. Okul ikliminin gelişmesinde okul yönetiminin sorumluluğu ve rolü hepsinden fazladır. Eğitim şefliği de okul yönetiminde etkili yönetim görevlerinden biridir.

Eğitim şefinin önemli görevlerinden biri de öğrencilerin sosyal ve demokratik gelişmelerinden sorumlu olmasıdır. 1969-1975 yılları arasında Aksu İlköğretmen Okulu’nun havası, Türkiye’de öğretmen eğitiminin belli bir dönemine ışık tutacaktır. Okulda disiplin sorunları başta olmak üzere öğrenciler hakkında değerlendirmeleri içeren bu defter, okul iklimi konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Amaç

Araştırmanın amacı, Aksu İlköğretmen Okulu’nda tutulan “*Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri*” incelenerek bir dönem öğretmen eğitimi veren bu kurumların değerleri ve karşılaşılan disiplin sorunlarını anlatmaktadır.

Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

- Öğretmen okulunda ne tür disiplin ve kural ihlalleri kayıt altına alınmıştır?
- Öğrenciler hakkında tutulan notlardan hareketle okulun demokratik havası nasıldır?
- Genel olarak öğretmen eğitimi veren bir okulun iklimi konusunda neler söylenebilir?

Yöntem

“*Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri*”nde yer alan veriler “*içerik analizi*”ne tabi tutulup değerlendirilmiştir. Bu veriler, ayrıca o yıllarda okullarda öğrencilik yapan canlı tanıklarla da görüşme yöntemi ile desteklenmiştir. Bu çerçevede araştırmada, 1970-1976 yılları arasında öğrencilik yapan beş öğretmenle de görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları, Öğrenci Takip Defteri’ne kaydedilen sorunlar temelinde oluşturulmuş ve toplanan veriler kodlanarak yorumlanmıştır. Araştırmada içerik analiz yöntemi ve teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmanın temel verileri, Öğrenci Takip Defteri’dir. Görüşme sorunlarıyla elde edilen veriler ise ikinci derecede kullanılmıştır. Defterdeki veriler, öğrencilerin isim ve soy isimlerinin baş harfi ve defterde bilgilerin yer aldığı sayfa numaraları, görüşmelere dayalı verilerde ise, görüşülenlerin isim ve soy isimlerinin baş harfleri verilerek alıntılanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “*Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri*” ve içeriği hakkında genel bilgilere ve araştırma problemine uygun olarak Okul Disiplini ve Kuralları İhlali, Okulun Demokratik Havası, Okul Genel İklimi bulgularına yer verilmiştir.

a) Defter ve İçindekiler

1969-1975 yılları arasında tutulan Öğrenci Takip Defteri 468 sayfadır. Her sayfa numaralanmış ve bir öğrenciye ayrılmıştır. Bazı sayfalarda birden fazla öğrenci durumu hakkında bilgilendirilmediği de gözlenmektedir. Muhtemelen o sayfaya kayıtlı öğrencinin okulla ilişkisi kesildikten sonra aynı sayfaya yeni gelen veya kaydolan öğrencinin adı yazılarak bilgilendirmeye devam edilmiştir. Bu sistematiki ile defter, okuldaki toplam öğrenci sayısı hakkında da bilgi vermektedir. Defterde toplam 580 öğrencinin ismi geçmektedir. Bu öğrencilerden 124’ü hakkında herhangi bir kayıt tutulmamıştır. Bu öğrencilerden bazıları yatılı bazıları da gündüzlüdür. Öğrencilerin bu durumları da deftere not düşülmüştür. Defter kayıtlarına göre kız öğrencilerin tamamı gündüzlü, erkek öğrencilerin çoğunluğu yatılıdır.

Defterde yatılı olarak kayıt düşülen erkek öğrenci sayısı 283’tür. Erkek öğrencilerin 145’i için de gündüzlü notuna yer verilmiştir. 69 öğrencinin yatılı veya gündüzlü olma durumu hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Defterde gündüzlü olarak kayıt düşülen kız öğrenci sayısı 83’tür. Bu rakamlar analiz edildiğinde Aksu Öğretmen Okulunda kız öğrenci sayısı erkeklerin ortalama 1/6’sı kadardır.

Öğrencilerin bazı özellikleri açısından bakıldığında defterde kayıtlı 83 kız öğrencinin 44’ü hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Hakkında herhangi bir açıklama yapılmayan 73 erkek öğrencinin 45’i gündüzlü, 28’i yatılıdır. Bu veriler dikkate alındığından daha çok yatılı öğrencilerin disiplin konuları üzerinde durulmuştur.

Defterde öğrenciler hakkında tutulan bilgi fişlerinde öğrencilerin tutum ve davranışları, öğrenci olayları, öğrencilerin okul kurallarına uyum sorunları vb. konularda bazı bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu bilgi ve açıklamalarda öğrencilerin almış oldukları disiplin cezaları da belirtilmiştir. Öğrencilere verildiği belirtilen disiplin cezaları “*ihhtar*” (17), “*uyarı*” ve “*tenbih*” (17), “*tekdir*” (7), “*ikaz*” (4), “*tasdikname ile uzaklaştırma*” (3), “*ilişik kesme*” (1) şeklindedir. “*İhtar ve tenbih*” öğretmen tarafından yapılan sözlü uyarıdır. “*Tenbih*” suçlu öğrenciye hareketinin cezayı gerektirdiği hususunun bildirilmesidir. “*İhtar*” öğrenciye hareketinin cezayı gerektirdiğinin ihtar edilmesidir. “*Tekdir*” ise öğrenciye hatalı davranışlarından dolayı okul müdürünün odasında yaptığı uyarıdır. Bu uyarı sert ve kesin bir dille ifade edilir. “*Tasdikname ile uzaklaştırma*” öğrencinin, başka bir okulda öğrenime devam etmek üzere bulunduğu okuldan uzaklaştırılmasıdır. “*İlişik kesme*”, suçlu öğrencinin öğretmen okullarından başka bir okulda okuyabilmek üzere ilişkisinin kesilmesidir (Arslanoğlu, 1998, 111; Akyüz, 2010, 234).

b) Okul Disiplini ve Kuralları İhlalleri

Öğrenci Takip Defteri’ne daha çok öğrencilerin okul kurallarına yönelik ihmalleri ve olumsuz tutum ve davranışları kaydedilmiştir. Verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlamada birbirinden farklı birçok öğrenci olaylarına rastlanmıştır. Bunlardan bazıları genel eğitim sorunları ile örtüşürken bazıları da okula özgü sorunlardır.

Defterde öğrencilere yönelik kaydedilen bilgi ve açıklamalar okul disiplini ve kural ihlalleri bağlamında boyutlandırılmıştır. Verilerden hareketle oluşturulan, boyutları kendi arasında gruplamanın güçlüğünden hareketle her bir anlam içeren bir kod aynı zamanda bir boyut olarak da kabul edilmiştir.

Disiplin, “*eğitim süreci içinde çocuğa kazandırılması gereken kurallar ve yetişkinlerin bu konudaki yaklaşımları*” olarak tanımlanabilir (Fındıkcı, 1991, 92). Okul kurallarının ihlali bir

disiplin sorunu olarak adlandırılabilir. Disiplin sorunları konusunda doktora tezi yapan Sarpkaya, liselerde görülen öğrenci disiplin sorunlarının sıklığını belirlemiş ve en sık görülen davranışları, sekiz grup disiplin sorunu olarak sınıflamıştır. Onun sınıflamasına göre liselerde görülen disiplin sorunları şunlardır (Sarpkaya, 2007, 110-122):

- Argo ve kaba konuşma, birbirine kabadayılık yapma, okul eşyasına zarar verme
- Derse hazırlıksız gelme, ders araç-gereçlerini getirmeme, derste arkadaşlarıyla gevezelik etme
- Koridorda ve okul bahçesinde gürültü yapma, törenlerde konuşma
- Okula ya da sınıfa geç gelme
- Kopya çekme ve yalan söyleme
- Okul kurallarına uygun olmayan biçimde giyinme
- Sigara içme
- Söz almadan konuşma

Okulda disiplin sorunu olarak görülen bu vb. davranışlar zamana, çevreye, kültüre ve okullara göre değişebilmektedir. Araştırmaya konu olan Öğrenci Takip Defteri ne Disiplin Kurulu Karar Defteri'dir ne de Öğrenci Kişisel Dosyası'dır. Bu defter okulda öğrenci disiplinini sağlamada Eğitim Şefinin kendisi için tuttuğu bir not defteridir. Buna rağmen defterde öğrenci disiplin davranışlarına konu olabilecek notlar tutulmuştur. Bu notlara göre okulun disiplini ve kuralları ve bunların ihlali sonucu karşılaşılan başlıca sorunlar belirlenebilir. Tablo 1'de okulda karşılaşılan disiplin sorunları veya kural ihlalleri yoğunluk sırasına göre şöyledir:

Tablo 1. Okulda Karşılaşılan Disiplin Sorunları ve Kural İhlalleri

Sıra	Temel sorunlar	f
1	Etüd yoklamasında bulunmamak – Etüde katılmamak	454
2	Yoklamada bulunmamak	376
3	Hürriyet ve Anayasa Bayramı'na katılmamak	98
4	Yaz çalışmasında bulunmamak	85
5	Okulda uygunsuz davranmak	78
6	Okulu vaktinden önce terk etmek – Okuldan izinsiz ayrılmak	59
7	İzinsiz çarşıya çıkmak	48
8	Kahveye gitmek – Kahvede oyun oynamak veya seyretmek	40
9	Yatakheneden geç çıkmak – Yatakhaneye izinsiz girmek – Gece yatağında bulunmamak	34
10	Sigara içmek	31
11	Okul merasimine veya kutlamasına katılmamak	29
12	Öğretmenin verdiği görevi yapmamak	21
13	Siyasi çatışmaya neden olacak tutum ve davranışlar içinde olmak	19
14	Okula devamsızlık ve derse geç gelmek	10
15	Sınavda kopya çekmek	9
16	Birbiriyle kavga etmek ve tehdit	8
17	Uygun görülmeyen kız-erkek arkadaşlığı	7
18	Eğitsel kol çalışmasına katılmamak	2
19	Okulda örnek davranış göstermek	4
	Toplam	1412

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1969-1975 yılları arasında tutulan defterde 1412 bilgi fişi tutulmuştur. Erkek öğrenciler için yatılı olan okulda en çok yatılı öğrencilerin durumları hakkında bilgi tutulduğu görülmektedir.

Yatılı okul, daima gündüzlü okuldan farklı özellikler taşır. Çünkü gündüzlü öğrenci, okulda sadece ders saatleri içinde bulunurken, yatılı öğrenci günün 24 saatini okulda geçirir. Bu nedenle yatılı öğrenciler okulda toplu halde beslendikleri gibi okulda yatar kalkarlar ve etüdlerini de okulda yaparlar. Bundan dolayı öğrenciler hakkında en sık tutulan notlardan biri “*etüde yok*”, “*yoklamada yok*” şeklindedir.

1. Etüd yoklamasında bulunmamak – Etüde katılmamak

Yatılı öğrenciler için etüdlere; pazar akşamı başlar, perşembe gününe kadar her akşam yemekten sonra yatma saatine kadar her gün, hafta içi her sabah kahvaltıdan önce yapılırdı. Etüdlere katılmak yatılı öğrenciler için mecburidir. Etüd çalışmalarına mütalaa da denir. Bir anlatı şöyledir: “*Etüd çalışmalarına yatılı öğrenciler katılırdı. İsteyen gündüzlü öğrenciler de gelirdi*” (Görüşme, Bİ).

Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri’nde en çok öğrencilerin etüd durumlarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler defterde “*etüde yok, akşam etüdünde yok, sabah etüdünde yok*” (HA-28), “*Pencereden çıkmak yoluyla etüdü terk etti*” (ME-35), “*Sabah mütalaa’yı erken terk etti*” (MA-89) şeklinde yazılmıştır. Etüde sıklıkla katılmayan veya etüd çalışmalarını sıklıkla terk edenler için, örneğin 15 defa etüde katılmayan bir öğrenci için şu uyarı raporu not edilmiştir: “*Öğrenci çağırılıp konuşuldu. Daha dikkatli ve titiz olacağını söyleyip özür diledi*” (HA-28). Öğrencilerin etüd çalışmaları hakkında tutulan bu notlardan, öğretmen okulunda etüd çalışmalarının sıkı takip edildiği söylenebilir. Bu takibi erkek nöbetçi öğretmenlerin yaptığı anlaşılmaktadır. Sınıfta sessiz bir ortamda çalışma ortamı oluşturabilmek için her sınıfta öğrenci sınıf başkanı bulunurdu. Herhangi bir disiplinsizlik söz konusu olduğunda durumu nöbetçi öğretmene bildirirdi. Etüd çalışmalarına bazen gündüzlü öğrencilerin de katılımına izin verilirdi.

2. Yoklamada bulunmamak

Yatılı olan öğretmen okulunda öğrencilerin tam gün okulda bulunmaları zorunlu idi. Öğrencilerin okulda bulunup bulunmadıklarını kontrol için belirli aralıklarda kontrollerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Öğrenci Takip Defteri’nde yoklama ile ilgili notlar şöyledir:

“*Akşam-sabah yoklamasında yok*” (AÖ-14), “*Yatakhane’de yok*” (İK-15), “*Cumartesi yoklamasında yok*” (YD-27). Etüd ve yoklamalarda sıklıkla bulunmayan bir öğrenciye şu ifadelerle ihtar cezası verilmiştir: “*Yukarıdaki suçlardan ve muhtelif tarihlerde çarşıya izinsiz çıkması suçlarından 1.12.1969’da ihtar cezası aldı*” (YD-27). Yoklamalarda bulunmayan öğrenciler genelde okuldan kaçan öğrencilerdir. Bunlar genelde ya çarşıya izinsiz çıkarlar, ya ailelerine giderler ya da gündüzlü arkadaş ve akrabalarının yanına giderlerdi. Okuldan izinsiz ayrılma nedenleri genellikle “*okulun yatılı olması sebebiyle öğrenciler için sıkıcı*” (Görüşme, HD) olmasıdır. Sıklıkla yoklamalarda bulunmayan okul kaçağı öğrencilere bu suç işleme oranlarına göre çeşitli cezalar verildiği de görülmektedir. Örneğin yoklamada çokça bulunmayan bir öğrenci için “*muhtelif tarihlerde okuldan kaçma suçundan 1.12.1969’da Tekdir cezası almıştır*” (ŞA-338) ifadesi kullanılmıştır.

3. Hürriyet ve Anayasa Bayramı’na katılmamak

Okulda resmi bayram kutlamalarına önem verildiği görülmektedir. 1970’li yıllarda kutlanan resmi bayramlar şunlardır: Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Bahar Bayramı (1 Mayıs, 1980’den sonra bu tatil kaldırılmıştır), Gençlik ve Spor Bayramı, 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı (1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra kaldırılmıştır).

27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı dışında öğrencilerin diğer bayram kutlama ve törenlerine ilgi ve sevgi ile katıldığı görülmektedir. Bu savı destekleyen bir anlatı şöyledir: “Okul törenlerimiz mutlaka yapılırdı. Bütün ulusal bayramlar coşkulu bir şekilde kutlanırdı. Okul sahasında törenler icra edilirdi. Özellikle 19 Mayıs törenlerimizde bütün öğrencilerimizin katılımı esastı. Gerçekten amacına uygun, gösterişten uzak gerçekleşirdi etkinliklerimiz. Koşu yarışması, fener alayı gibi eğlenceler yapılırdı” (Görüşme, TG).

Okulda kutlanan resmi bayramlar içinde öğrencilerin katılımında zorlandığı kutlama “27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı”dır. Uygun (2012) bu bayram kutlaması için şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Devlet, bu millete millî-resmî bayram olarak 27 Mayıs’ı (darbeyi) bile zorla kutlatmıştır. Hem de adını “Hürriyet ve Anayasa Bayramı” olarak koymuştur. Bu dayatma 3 Nisan 1963 tarihinden 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesi ile yürürlükten kaldırılana kadar yirmi yıldan uzun bir süre sürmüştür”.

1970’li yıllarda ilköğretmen okullarında da resmi olarak kutlanan bu bayram merasimlerine öğrencilerden birçoğunun katılmadığı görülmektedir. Öğrenci Takip Defteri’nde “27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramına katılmadı” (YÖ-15) şeklinde notlar düşülmüştür. Defterde bu bayram kutlamasına katılmayanların çoğunluğunun başka bir disiplinsizliklerinin olmadığı görülmektedir.

4. Yaz çalışmasında bulunmamak

Tatilde yapılan yaz çalışmaları, bölgenin iklim durumu, özellikleri, ihtiyaçları ve eğitim amaçları göz önünde tutularak iş çalışmalarına vb. kurslara, gezilere ve kamplara ayrılmak üzere öğretmenler kurulunca planlanırdı. Öğretmenlerin ve öğrencilerin izinleri sıra ile bu çalışmalara uygun düşecek şekilde öğretmenler kurulunca kararlaştırılırdı. Bu çalışmalara 4 ve 5. sınıf öğrencileri ile çeşitli nedenlerle okulda kalan ve bu tür çalışmalara katılmayan öğrenciler katılırdı (Arslanoğlu, 1998, 143).

Aksu İlköğretmen Okulu’nda da öğrenciler yaz çalışmasına katılmıştır. Yaz tatilinde öğrenciler okulun portakal, limon, mandalina bahçesi ve pamuk-mısır tarlalarında çalıştırılmak üzere yaz çalışmasına alınmıştır. Ayrıca öğrencilere bu çalışma sırasında okulun boyası, tamirata ve bahçe düzenlemesi çalışmaları da yaptırılırdı. Öğrenci Takip Defteri’nde Yaz Çalışmasıyla ilgili en çok öne çıkan bilgi notları şöyledir: “Yaz çalışmasına katılmamıştır” (ÖB-25), “Pamuk toplamadan kaçtı” (AU-38), Takip defterinde daha çok “pamuk toplamadan kaçtı” ifadesi kullanılmıştır. Bu işten kaçan öğrencilerin çoğunluğu da gündüzlü öğrencilerdir. Yaz çalışmasına katılmayan veya geç gelen bazı yatılı öğrencilerin Disiplin Kurulu’na verildiğine ilişkin bilgi notlarına da rastlanmaktadır. Öğrencilerin pamuk toplamasına katılmaması veya katılanların kaçması eylemleri için öğrencilere bu işlerin eğitsel değerini kavratılmadığı veya eğitsel değeri olmayan bu işlerde öğrencilerin emek gücünden yararlanılmaya çalışıldığı şeklinde değerlendirmeler yapılabilir.

5. Okulda uygunsuz davranmak

Okulda uygunsuz davranışların neler olduğu konusunda bir sınıflama yapmanın güçlüğü karşısında okul kuralları ve yönetmeliğine uygun olmayan davranışlar bir arada analiz edilmeye çalışılmıştır. Öğrenci Takip Defteri’nde ifade edilen uygunsuz davranışlar sıklık derecesine göre “sigara içmek”, “saçlarını kestirmemek- uzun saçlı olmak”, “yalan söylemek”, “oyun oynamak – pişti veya okey oynamak”, “küfür etmek”, “bahçeden mandalina çalmak”, “toplu harekete katılmak-boykot etmek”, “müstehcen kelimeler kullanmak-küfür etmek”, “kravat takmamak”, “dolapları karıştırmak”, “çiçekleri çiğnemek veya bir ağacın dalını kırmak”, “kolye takmak”, “okul yasaklarına uymamak”, “çiş yapmak”, “içkili okula gelmek”, “uyarılara olumsuz cevap vermek”, “hırsızlık”, “diğer öğrencilere kötü örnek olmak ve onları aldatmak” vb. şeklinde sıralanabilir.

Uygunsuz görülen bu davranışlarla ilgili Öğrenci Takip Defteri'nden bazı alıntılar şöyledir:

“Saçlarını kestirmiyor. Yapılan uyarılara olumsuz cevap veriyor. Hareketleri öğrencilikle bağdaşmıyor. Etüdlerde huzur bozucu konuşmalar yapıyor” (AM-83), *“Nöbetçi öğretmenine yalan söyledi”* (HP-61), *“Toplu harekete katılarak yemeğe girmedi”* (HP-61), *“13.10.1972 günü (gece) bahçede mandalina çalarken yakalandı”* (RP-68), *“Yatakhane pişti oynarken görüldü”* (SY-90), *“Yatakhaneye içki içerek gelmiş”* (HD-101), *“22.10.1969 günü akşam yatakhane iççisine küfür etmiş. Gerekli uyarı yapıldı”* (ÖG-113), *“Birinci sınıflara lağım temizlettiği öğrenilmiştir. Yapılan konuşma sırasında ben yanlış anlamışım demiş”* (MT-133), *“Kooperatiften para çalmış (satış esnasında). Dolapları karıştırmış, 3 lira bulup çalmış”* (MU-136), *“Bahçecilik kolunun hatırlatmasına rağmen çiçekleri çiğniyor”* (MU-152), *“Kıyafeti ile öğrenciliğe yakışmıyor ve ayakkabılarının ökçesi üzerine basıyor. Yakası bağı açık olan bir öğrencidir. Kolye taktığı tespit edildi”* (ÖB-263), *“Yatakhane sigara içmiş, oyun oynamış, koğuşun kapısı kapatılmış, yakalanmamak için pencereden kaçmış. Bir süre çağrıya (idareye çağrı) uymamış; arayış açma (zaman aralığını) istemiş. 23.04.1973-4D”* (AA-453).

Okul kuralları ve disiplini konusunda öğrencilerin yakın takibe alındığı görülmektedir. Okulda öğrencilerin her davranışı izlenmektedir. Şekil açısından öğrenci kılık kıyafetine daha çok önem verildiği görülmektedir. Defterdeki öğrencilerde en çok rastlanan olumsuz davranışlardan biri de erkek öğrencilerin saçlarını kestirmemeleridir. İlköğretmen okulları idare yönetmeliğine göre *“öğrencilerin kıyafeti sade ve temiz olacaktır, erkek öğrencilerin saçları normal olacaktır”* (Arslanoğlu, 1998, 98). Okulda bu kurala uymayan öğrencilerin fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Burada analiz edilen uygunsuz davranışların dışından okul kuralları ve yönetmeliğine uygun olmayan başka davranışlar da Öğrenci Takip Defteri'nde kayıt altına alınmıştır. Bunlardan öne çıkan *“okulu vaktinden önce terk etmek”*, *“izinsiz çarşıya çıkmak”*, *“kahveye gitmek”* gibi bazı sorunlar ayrıca değerlendirilmiştir.

6. Okulu vaktinden önce terk etmek – Okuldan izinsiz ayrılmak

Özellikle okulun tatil olduğu günlerde bazı öğrenciler evlerine veya ailelerine bir an önce ulaşmak için okul törenlerini beklemeksizin okuldan ayrılırlar. Bu da okul kurallarına aykırı bir davranış olarak değerlendirilmiştir.

“Duyurulara rağmen Çarşamba günü öğleden sonra arka kapıdan okulu terk etti” (MA-35). *“31 Mayıs'ta yapılan yoklama, okulu vaktinden önce izinsiz terk ettiğini gösteriyor. Adresinden çağrıldı. Ağbeyisiyle geldi. Akseki'den geliyorlar. 21.06.1973”* (AA- 36). Okulu vaktinden önce terk eden öğrencilerin daha çok gündüzlü öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır. Yatılı öğrenciler ise dönem sonlarında bir an önce ailelerine ulaşmak için bu davranışa yeltenmektedir. Bu tür vakaların mutlaka ailesine haber verildiği ve mazeretinin alındığı görülmektedir.

7. İzinsiz çarşıya çıkmak

Yatılı öğrenciler için çarşı izninin kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenciler istedikleri zaman, özellikle ders ve etüd saatlerinde çarşıya çıkamazlardı. Çarşıya çıkmak için mutlaka izin almaları gerekirdi. Bu kurala uymayan öğrenciler de Öğrenci Takip Defteri'nde fişlenmişlerdir. *“İzinsiz çarşıya çıktı”* (AÖ-38), *“Aynı izin kağıdıyla 2.,3. defa çarşıya çıkmaya teşebbüs ediyor”* (MK-40), *“İzinsiz ve nöbetçiyi dinlemeyerek dışarı çıktı. 7.12.1973”* (MA-189). Öğrencilerin çarşıya izinsiz çıkmalarının nedeni *“kahveye gitmek”*, *“sigara içmek”*, *“yemek yemek”* vb. nedenler olarak sıralanabilir. Görüşmelerde ise *“yatılı hayatının sıkıcılığından kurtulmak rahat bir nefes almak”* şeklinde mazeret ileri sürenler yoğunluktadır.

8. Kahveye gitmek – Kahvede oyun oynamak veya seyretmek

Özellikle üst sınıftaki öğrenciler, okul idaresi tarafından hiç istenmemesine rağmen okul dışında çarşıda bulunan kahveye gitmektedir. Uygun davranış olarak görülen kahveye gitme alışkanlığıyla ilgili bir anlatı şöyledir: “*özellikle hafta sonu ve okul bitiminde genelde büyük sınıflarca kahveye gitme alışkanlığı vardı. Ancak bu durum gelişigüzel olmazdı. Mutlaka tedbirler alınarak uygulanırdı. Hafta sonu özellikle Antalya’da okul idaresinin haberi olmayacağı kahvehanelerde bazı öğrenciler buluşurdu. Ancak okul içerisinde oyun oynamamaya dikkat edilirdi*” (Görüşme, TG).

Öğrenci Takip defterinde bu olayla ilgili bazı notlar şöyledir: “*Kahvede oyun oynarken görüldü*” (AÇ-51), “*28.10.1970 günü Nöbetçi Öğretmen T. D. tarafından kahvede tavla-domino oynarken yakalandı*” (MS-54), “*Kahvede oyun oynuyor. Kontrole gelen öğretmenlerden fazla çekinmeden oyunu bıraktı. Masada oturmaya devam etti. 14.10.1973*” (CUY-69), “*Kahvede oturuyor. Oyun oynayanları seyrediyor. 14.10.1973*” (AÜ-185). Kahvede oyun oynama alışkanlığı olanlar, daha çok gündüzlü erkek öğrencilerdir. Oyun oynama alışkanlığı yatılı öğrencilerde de görülmektedir. Yatılı öğrenciler yatakhanelerde de gizliden gizliye “*pişti*”, “*tavla*”, “*okey*” vb. oyunlar oynayabilmektedir.

9. Yatakhaneden geç çıkmak – Yatakhaneye izinsiz girmek – Gece yatağında bulunmamak

Okulda yatılı öğrenciler için yatakhaneye girip çıkma saatleri okul yönergesinde açıkça belirtilmiştir. Bu çerçevede oluşturulan yatılı okul kurallarına uymayanların takip edildiği ve gerektiğinde cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Yatılı öğrenciler için daha katı nizamiye şeklinde kuralların etkin olduğu görülmektedir. Yemek saatleri, yat saatleri ve yatakhaneye girme ve çıkma saatlerine öğrenciler uymak zorundadır. Buna ilişkin Öğrenci Takip Defteri’nden bazı notlar şöyledir: “*Cumartesi gecesi yok*” (OU-13), “*Sabah geç kalktı*” (HHA-18), “*Yatakhaneye pencereden girdiği tespit edildi. 1975*” (HA-262). “*Sabah yatakhaneden geç çıkmıştır. 9.12.1969*” (RB-41).

10. Sigara içmek

Uygun davranış olarak görülen alışkanlıklardan biri de okul içinde ve dışında öğrencilerin sigara içmesidir. Sigara suçuyla itham edilen öğrencilerin tamamı erkek öğrencilerdir. Bunların içerisinde gündüzlü olanları sayısı daha fazladır. Öğrenci Takip Defterinde sigara içen öğrencilerle ilgili şu şekilde notlar alınmıştır: “*Saat 9.30 sularında yatakhane sigara içeriyor*” (SA-40), “*Antalya’da caddede sigara içeriyor. 25.11.1971*” (HO- 62), “*Üzerinde sigara bulundu. Gerekli uyarı yapıldı*” (SY-90), “*Yatakhane ve tuvalet gibi sigara içilmesi katiyetle yasak yerlerde sigara içeriyor. Çağrıldı, hatırlatıldı. 28.01.1971*” (AE-391). Okul kurallarını en çok ihmal edenlerin aynı zamanda sigara içenler olduğu dikkat çekicidir. Sigara içenlerin birden fazla vukuatları olduğu kaydedilmiştir. Yani bunlar, farklı zaman dilimlerinde aynı suçla ve başka olumsuz davranışlarla itham edilmişlerdir. Okulda veya okul dışında sigara içme davranışı genelde kahve alışkanlığı ile birlikte ortaya çıkmaktadır.

11. Okul merasimine veya kutlamasına katılmamak

Okulun açılış ve kapanışında, özel gün ve bayram kutlamalarında bayrak törenleri düzenlenir. Bu törenlere okul müdürü, müdür başyardımcısı, müdür yardımcıları, öğretmenler, öğrenciler ve diğer görevliler kılık-kıyafet yönetmeliğine uygun olarak hazır ol durumunda bulunurlardı. Öğrencilerin okul törenlerine katılımı mecburidir. Öğrenciler 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı dışındaki bayram kutlama ve okul merasimlerine coşku ile katılmışlardır. Bazı merasimlere “*katılmadı*” şeklinde not düşülen öğrencilerin mutlaka bir mazereti olduğu görülmüştür. Okulda milli bayram merasimlerinin yanında özel gün ve kutlamalara da yer verilmiştir. “*16 Mart Öğretmen Okullarının Kuruluş Yıldönümü*” de özel olarak kutlanan günlerden biridir.

Anlatılarda 17 Nisan gününün kutlanmasıyla ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Oysaki Aksu İlköğretmen Okulu, 1940'ta kurulan Aksu Köy Enstitüsü'nün devamı niteliğindeki bir okuldur. Köy Enstitülerinin devamı olan genelde bu okulların veya Enstitü mezunlarının 17 Nisanları ayrıca kutladıkları bilinmektedir.

Öğrenci Takip Defteri'nde öğrencilerin okul merasimlerine katılımıyla ilgili birkaç not şöyledir: "Pazar akşamı törende yok" (OU-13), "Antalya'ya gittiğinden 23 Nisan bayramına katılmadı" (AU-170), "Merasimden kaçtı" (AÖ-192), "15.03.1970 tarihinde törene katılmadı. Disiplin Kuruluna sevk edildi" (MG-208). Okul merasimlerin eğitimin bir parçası olarak görüldüğünden bunlara öğretmen okulunda ciddi derecede önem verildiği görülmektedir. Okulda, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın daha coşku ile kutlandığı söylenebilir.

12. Öğretmenin verdiği görevi yapmamak

Okulda öğrencilere "okul temizliği" "nöbetçilik" gibi görevler de verilmektedir. Yaz çalışmalarında olduğu gibi eğitim-öğretim takvimi içerisinde öğrenciler, okulun bakımı, tamirata, temizliği işlerinde çalıştırılır ve okulda öğrenciler, "koridor nöbeti", "okul nöbeti", "yatakhane nöbeti", "yemekhane nöbeti" vb. işleri yapmakla yükümlüdür. Bu işleri aksatanlarla ilgili bazı notlar şöyledir: "28.08.1972 günü öğretmenin verdiği görevden (yatak indirme) kaçarak görevini yapmadı" (AU-52), "Koridor nöbetçiliği yapmamak" 6.12.1974 (HP-61), "Vazifeden kaçtı" TT-138), "Yemekhane başkanlığı sırasında görev yerini terk etmek ve nöbetine gereken itina göstermemekten 1.12.1969'da takdir cezası aldı" (MH-219), "24.12.1972 günkü sınıfı-salonu yıkama görevini yapmadı" (MP-245), "19.03.1975 genel temizliğe katılmadı" (AA-334). Okulda bu vb. işlerin başında genelde nöbetçi öğretmenler bulunurdu. Bu işleri yapmayan öğrenciler, öğretmenin verdiği görevi yapmamış olurlar ve bunun karşılığında gerektiğinde cezalandırılabilirlerdi.

13. Siyasi çatışmaya neden olacak tutum ve davranışlar içinde olmak

1970'lerde öne çıkan olaylardan biri de "öğrenci olayları"dır. Bunlar adi olaylar değil, daha çok siyasi çekişme ve kavgalardır. Aksu İlköğretmen Okulu'nda siyasi çatışmalarla ilgili Öğrenci Takip Defteri'ndeki vakalar ayrıca kodlanmıştır. Öğrenci olayları ve toplumdaki anarşi 12 Eylül 1980 İhtilali'nin en önemli gerekçelerinden biri olmuştur. 12 Eylül Askeri Darbesi'nin Lideri Kenan Evren 16 Eylül 1980 günü düzenlediği bir basın toplantısında 12 Eylül öncesini şöyle değerlendirmiştir (Akyüz, 2010, 414): "İlkokullardan üniversitelere kadar Atatürkçü öğretim yapılacağına ve böyle bir fikir üretileceğine, tam aksine sağ, sol ve irticai fikirler üretilmiştir. Bunları üretenler maalesef devlet kasasından maaş alan bir kısım öğretmen ve profesörler olmuş, bu hal öyle bir durum yaratmıştır ki, önce bu öğretmenler ve profesörler bölünmüş, daha sonra en sevgili varlıklarımız, tertemiz çocuklarımız karşıt fikirlere ayrılmıştır".

Demokrasiyi rafa kaldıran bir ihtilali, anarşik olaylar dahi olsa haklı görmek mümkün değildir. Ancak o yıllarda bir ortaöğretim kurumu olan Aksu İlköğretmen Okulu'nda sağ, sol vb. siyasi olaylar merak konusudur. Bundan dolayı siyasi olarak nitelenen bazı öğrenci davranışları bu çalışmada ayrıca tasnif edilmiştir. Defterde okulda geçen bazı durumlar şöyledir:

"Sınıfındaki öğrencileri Milliyetçiler ve Öbürleri diye iki gruba ayırıyor. Sınıf öğretmeni hazırlanmış listeyi buluyor. Nedenini sorduğunda yalan yanlış beyanda bulunuyor (5.12.1974 - bilgi fişine eğitim şefi de milliyetçi öğrencilerin listesini yazmadan edememiş) (SA- 53), "Sınıfta "Bozkurt" dergisini okumak. Gezide taraflı şiir okumak" 29.3.1975 (HD- 101), "21.2.1975 günü Cuma akşamı yoklama alan B.Y. 4-B sınıfında Aydınlik Dergisi okuyan Kurtuluş Güzel'i gördü. Hiçbir şey demedi" (MT-133). "Yemekhanede bardak yüzünden bir arkadaşı ile kavga etti. Konuşma sırasında kavga ettiği arkadaşında bıçak olduğunu söyledi. Her ikisinin üzeri arandığında siyasi bir not bulundu. 4.4.1975" (MT-133). "Devlet ve Bozkurt gibi dergilere abone. Dışarıdan birisinin adresiyle getiriyor. Bütün bunlar getirilebilir. Okunan zararlı

da olmayabilir. Ama bunlar, öğrencinin samimiyetsiz olduğunu gösteriyor. Öğrenci bu getirttiklerinin suç olduğunu kabul ediyor ki, okul adresiyle getirtmemiş, gizli getiriyor. 1973” (BA-257). “Büyük Ülkü Derneği'nin bastırıldığı haftalık ders programını okulda dağıtmak. Yakasına Bozkurt rozeti takarak okulda dolaşmak. 4.11.1974” (HE-297), “29.03.1975 günü Gönen'e yapılan gezide taraflı türkü söylediği için gerekli uyarı yapıldı” (AÖ-298), “Toplu harekete katılarak öğle yemeğini boykot etti. 6.12.1974” (HÇ-308), “Okulda örgüt seçimleri var. Seçime iki grup katılıyor. İlkokul 3. sınıfa giden okul müdürünün kızının yakasına Ülkü rozeti takarken öbürleri için (Çağdaş) “komünist” demiş. 29.11.1973” (JY-415).

Öğrenci Takip Defteri'ndeki değerlendirmeler dikkate alındığında öğrencilerin daha çok sağ ve sol şeklinde gruplara ayrıldığı söylenebilir. Okulda sağ olarak nitelenen ülkücü veya milliyetçi grubun daha ağırlıkta olduğu tahmin edilmektedir. Okul yönetiminin ya da en azından notları tutan eğitim şefinin siyasi kanaatlere karşı daha mesafeli olduğu söylenebilir. Okul gezisinde bile siyasi bir çağrışım yapan şarkı ve türküleri söylemek okul yönetimi tarafından sakıncalı olarak görülmektedir.

14. Okula devamsızlık ve derse geç gelmek

Okula devamsızlık ve derse geç gelmek öğrencilerin gösterdiği olumsuz davranışlardan biridir. Ancak bu konuda Öğrenci Takip Defteri'nde çok az bilgiye yer verilmiştir. Bu sorun büyük bir ihtimalle eğitim şefinin doğrudan sorumlu olmadığı bir konu olduğundan fazla üzerinde durulmamıştır. “Sabah derse geç geldi” (HA-86), “Okula devamsızlıktan 1.12.1969 da tekdir cezası aldı” (GY-391). Derse geç gelen veya devamsız olan öğrencilerin çoğunluğunun gündüzlü öğrenci olduğu görülmektedir. Devamsız öğrencilerin arasında kız öğrencilerin varlığı da dikkat çekmektedir.

15. Sınavda kopya çekmek

Sınavda kopya çeken öğrencilerin de durumlarının doğrudan eğitim şefini ilgilendirmedeği tahmin edilmektedir. Daha çok Disiplin Kurulu'na sevk edilen bu olaylar eğitim şefinin takip defterinde yer almıştır. Öğrenci takip defterindeki bazı notlar şöyledir: “Geometri dersinde kopya yapmak 1.12.1969'da Tekdir cezası aldı” (MY- 37), “18.09.1972 günü kopya çekti (5D). Bundan ötürü disiplin kuruluna geldi. Disiplin kurulunca kopya çektiği tespit edildi, ama ceza verilmedi” (AY-273).

16. Birbiriyle kavga etmek ve tehdit

Öğrenci Takip Defteri'nde yer alan notlara göre, siyasi çatışmaların dışında zaman zaman öğrenciler arasında ufak tefek kavga ve tehdit olaylarının da olduğu görülmektedir. “7.1.1973 günü dört arkadaşıyla birlikte U. D.'yi tartaklayıp dövdükleri tespit edildi” (AÇ 52), “Yastık yüzünden arkadaşıyla ihtilafı var. Hatalı gibi görünüyor. 11.12.1972” (MK- 55), “Parkta bir öğrenciyi küfrederek dövmek istedi” (EÇ-439). Görüşmelerde geçen bir anlatı ise şöyledir: “Elbette bazen kavga olurdu. Genellikle sağ ve sol çatışması. Bunun yanında kız kavgaları da olurdu” (Görüşme: Bİ).

17. Uygun görülmeyen kız-erkek arkadaşlığı

Okulda az rastlanan vakalardan biride okul tarafından uygun görülmeyen kız-erkek arkadaşlığıdır. Okul, kızlar için gündüzlüdür. Ancak buna rağmen duygusal arkadaşlıklar olabilmekte ve okul, bu tür davranışlar karşısında oldukça katı bir tutum içindedir. İstenmeyen kız ve erkek arkadaşlığı söz konusu olduğunda Öğrenci Takip Defteri'nde daha çok kızlar hakkında bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir. Bununla ilgili bazı alıntılar şöyledir: “H. K. adında buradan mezun bir öğrenciden mektup gelmiş. Geçmiş günlerinden bahsediyor. Mektuptan anlaşıldığına göre geçmişte bu kişiyle ilişkileri olmuş. 11-4.1973” (FK-226), “29.11.1969 Cuma günü gecesi saat

21'de 6/B'den A. D.'yi evine almış. Işıklar sönük durumda ihbar üzerine yakalandılar ve tasdikname verildi" (AS-383). "Antalya'da bir erkekle geziyordu. Saçlarını yeni yaptırmıştı. Yanındaki erkek böyle gezildiğinde etrafın nazarlarından çekilmeyecek biri olmalı. Kendisiyle görüşüldüğünde tanıdıklarının olduğunu söyledi. Ama ondan sonraki gözlemler kendisinde bir durgunluğun içinde olduğunu gösteriyordu. 26.5.1973" (NK-447). Öğrenci Takip Defteri'nde tutulan notlar analiz edildiğinde erkek ve kız öğrenciler arasındaki en ufak duygusal yaklaşımların bile engellemesine yönelik alınan önlemlerin tolerans göstermeksizin uygulandığı anlaşılmaktadır.

18. Eğitsel kol çalışmasına katılmamak

İlköğretmen okulları yönetmeliğine göre "okulun yönetim, öğretim ve eğitim işleriyle ilgili bazı etkinliklerin yapılabilmesi için öğrencilere yönelik "eğitsel kol"ların kurulması gerektiği hükmü yer almaktadır" (Arslanoğlu, 1998, 143). Aksu İlköğretmen Okulu'nda da eğitsel kollar kurulmuştur. Ancak bunların neler olduğu ve faaliyetleri konusunda Öğrenci Takip Defteri'nden bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. Defterde yalnızca bazı öğrenciler için "eğitsel kol çalışmalarına katılmadığı tespit edildi. 24.7.1975" (AU-401) şeklinde notlar düşülmüştür.

19. Okulda örnek davranış göstermek

Eğitim Şefinin tuttuğu Öğrenci Takip Defteri'nde okul kuralları ve öğrenci disiplinine yönelik durumlar kaydedilmiştir. Öğrencilerin olumlu özelliklerine ilişkin bilgi ve açıklamalara, teşvik ve ödüllere yer verilmemiştir. Ancak birkaç öğrenci hakkında "bulduğu 10 lirayı getirip okul idaresine teslim etti. 24.03.1973" (ÜK-387) şeklinde bilgilere yer verilmiştir.

c) Okulun Demokratik Havası

Demokratik eğitiminin ön şartı, demokrasi kültürünü benimsemiş öğretmenler yetiştirmektir. Demokrasi kültürünü içselleştirmeyen öğretmenlerin sınıflarda ve okullarında demokrasinin bir yaşam tarzı haline gelmesini beklemesi boşunadır (Okutan, 2010, 944). Bir yaşam biçimi olan demokrasinin ancak eğitimle kazanılabileceği açıktır. Ancak bu yaşam biçimi okullarda demokratik yaşayış yoluyla kazanılabilir (Ertürk, 1981, 183). Onun için okul, özellikle öğretmen yetiştiren okullar, öğrencilerin demokratik yaşamı yaşayarak öğrendiği ortamlar olmalıdır. Başka bir ifade ile okullar, demokratik kültürün egemen olduğu yaşam alanları olmak zorundadır.

Demokratik okul kültüründe dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, güven, cesaret, doğruluk, sadakat, adalet, ahlaki değerler, kararlara katılım, işbirliği, onurlandırma ve bilimsellik gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Demokratik okullar, içlerinde çeşitliliği barındırır. Bu okullarda farklılıklar bir problem olarak görülmez. Okul toplumundaki insanlar; yaş etnik köken, cinsiyet, sosyo-ekonomik sınıf, amaçlar ve yetenekler bakımından farklılıkları yansıtır. Bu farklılıklar, değişik bakış açıları ortaya koyarak okul toplumunu zenginleştirir. Bu toplumda "genel iyi" paylaşılan ortak amaç olarak demokrasinin temelini oluşturur. Bu nedenle demokratik okullar, sürekli öğrenmekte olan toplumlar olup bu okullarda rekabetten çok birlikte çalışma ve işbirliği teşvik edilir (Şişman, Güleş, & Dönmez, 2010, 179).

Disiplin sağlama yaklaşımları, geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin demokratik davranışlar geliştirmesinde çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Onun için okullarda okul disiplini oluştururken demokratik ve katılımcı süreçlerin egemen olması gerekir. Aksu İlköğretmen Okulu'nda katı bir disiplin şeklinde uygulanan okul kurallarının belirlenmesi ve uygulanmasında demokratik ve katılımcı süreçlerin etkin olmadığı görülmektedir. Okul dışında bile öğrencilerin fişlendiği, öğrencilerin gizliden gizliye takip edildiği bir eğitim ortamında demokratik süreçlerin işletildiğini söylemek güçtür. Okul disiplininin sağlanmasında her zaman yöneten, kontrol eden ve gerektiğinde cezalandıran bir anlayış egemendir. Paylaşımçı, katılımcı ve işbirliğine dayalı anlayışların okulda etkin olmadığı görülmektedir.

Aytuna'ya (1974, 270) göre, öğrencilerin sınıf içinde ve dışında çıkardıkları disiplinsizliklerin sebepleri araştırılacak olursa, bunların bir kısmının eğitim ve öğretim hatalarından, bazı öğretmenlerin hatalı disiplin anlayışından, bir kısmının okul ve sınıf teşkilatından, bir kısmının da yönetmelik hükümlerine aşırı derecede dar anlamlar vermekten ileri geldiği söylenebilir. Aksu İlköğretmen Okulu'nda da, örneğin yapılan ve yapılması istenen işlerin mahiyetleri ve sağlayacakları faydalar belirtilmediği için örneğin “*yaz çalışmasından*” öğrenciler kaçmıştır. Bu da bir disiplinsizlik olarak görülmüştür. Okul işlerinde ve öğrenci kurullarında öğrencilerin kendi kendilerini idare etmeleri ilkesine ve demokratik eğitim isteklerine değer verilmemesi okulda bazı disiplinsizliğin nedenleri olarak görülebilir. Öğrencilerin okulda ve okul dışında sürekli izlenmeleri ve haklarında fişlemelerin yapılması onlarda kendi kendine disiplin anlayışını engellemiş olabilir. Türkü söyleyen öğrencinin uyarı alması, saçını uzatan öğrencinin hoşgörü ile karşılanmaması, resmi ideolojinin dışında her türlü fikrin sakıncalı görülmesi öğrencileri dar kalıplar içerisinde sınırlamaktadır. Hatta bir askeri darbenin yıldönümü olarak vicdanları rahatsız eden “*27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı*” merasim ve kutlamalarına öğrencilerin katılımının istenmesi otoriter zihniyetin göstergesidir.

d) Okulun Genel İklimi

Formal bir örgüt olarak okulu betimleyen, onu diğer okullardan farklı kılan, öğretmen ve öğrencilerin davranışlarını etkileyen ve süreklilik gösteren nitelikler, öğretmen ve öğrencilerce hissedilen duygu okul örgütü iklimi olarak adlandırılabilir (Şahin, 2010, 255). Okul ikliminin tümüyle öğrenci ve öğretmenlerce oluşturulduğunu söylemek doğru değildir. Okul yöneticilerinin bu iklimi oluşturmada etkili, hatta yönlendirici oldukları söylenebilir. Araştırmalarda gözlenmiştir ki, okul iklimi okul içindeki birçok kişiyi ve alanı etkileyebilir. Örneğin, pozitif bir okul iklimi olan okullarda öğrencilerin çok az sayıda davranışsal ve duygusal sorunları gözlenmiştir (Şahin, 2010, 255).

Okul örgütü iklimi boyutlarından “*emredici yönetici davranışları*” katı, sıkı gözetmenliği gerektirir. Yönetici en küçük detaylara kadar bütün etkinlikleri yakından ve sürekli izler (Şahin, 2010, 257). Edwards'a göre, okulda öğretmen ve yöneticiler şu koşullar oluştuğunda disiplin sorunlarına ortam hazırlamış olurlar (Celep, 2000, 109).

- 1) Yanlış anlaşılmiş öğrenme koşulları ve öğrenciler için anlamlı olmayan bilgiyi öğrenmek için öğrenciyi zorlamak
- 2) Öğrencilerde bağımsız düşünce örüntüleri geliştirmede yetersiz kalmak
- 3) Duyguların kabul edilmesi için öğrencilere katı koşullar oluşturmak
- 4) Öğrenciler üzerinde yoğun kontrol kurmak ve çocukların özerk ve bağımsız olabilecekleri bir çevrenin sağlanmasında yetersiz kalmak
- 5) Yanlış davranış ön plana çıkaran disiplin süreçlerini kullanmak

Tüm bu özellikler dikkate alındığında öğrenci disiplinsizliği gibi görünen tutum ve davranışların arkasında yalnız öğrenci davranışlarının değil okulun yönetici ve öğretmenlerinin yaklaşımlarının da etkili olduğu söylenebilir. Aksu İlköğretmen Okulu'nda katı bir okul disiplini uygulandığı söylenebilir. Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri esas alındığında okulun genel iklimi genelde baskıcı ve otoriterdir. Okul kurallarının belirlenmesinde ve yönetilmesinde öğrencilere danışılmadığı görülmektedir. Öğrencilerin eğitsel kol çalışmalarında bile etkin olduğuna ilişkin bir değerlendirmeye rastlanmamıştır. Okul idaresinde değişik mekanlarda nöbet görevi verilen öğrencilere okulun inzibatçısı gibi muamele edilmiştir. Öğrenciler görev ve sorumlulukların belirlenmesinde aktif katılımcılar değil, bunların uygulanmasında görevli kişiler olarak görülmüştür. Öğrenciler üzerinde yoğun kontrollerin olduğunu gösteren Öğrenci Takip Defteri'ndeki bilgi notları ve açıklamalar, yanlış davranışları ön plana çıkaran disiplin süreçlerine işaret etmektedir. Böyle bir defterin varlığı bile öğrencilerin sıkı takibata uğradıklarını göstermektedir.

Demokratik yapılu okul iklimlerinde kararlara katılım söz konusudur. Ceza yerine yardım ve cesaretlendirme ön plandadır. Okul örgütünün üyeleri arasında birlik ve beraberlik duygusu öne çıkmaktadır. Kuşkusuz okulda olumlu bir iklim oluşturabilmek için demokratik bir yönetim anlayışı kaçınılmazdır (Şahin, 2010, 270). Demokratik okul iklimlerinde bireyler, ileriki yaşamlarında okuldaki demokratik yaşamı kendileri için “*ideal yaşam*” biçimi olarak kabul etmelerine olanak hazırlar. Aksu İlköğretmen Okulu’nda Eğitim Şefi’nin tuttuğu Öğrenci Takip Defteri’ne göre demokratik yaşam biçiminin oluşturulduğunu söylemek güçtür. Okul ikliminin oluşturulmasında öğrenci merkezli değil, öğretmen merkezli, dolayısıyla yönetici merkezli bir yaklaşım egemen olduğu söylenebilir. Öğrencilerin sürekli takip edildiği resmi ideolojinin dışındaki fikir ve düşüncelerin dışlandığı, bürokratik süreçlerin sıkı sıkıya takip edildiği okulda, demokratik okul ikliminden çok otoriter okul ikliminin egemen olduğu söylenebilir. Oysa ki, özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda demokratik okul ikliminin oluşturulması en hayati bir konudur. Eğitim şefi, öğrencilerin yalnız negatif davranışlarını kayıt altına almakla pozitif bir okul ikliminin oluşmasını da engellemiştir.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Aksu Öğretmen Okulu’nda tutulan “*Eğitim Şefi Öğrenci Takip Defteri*”, bir öğretmen okulunun okul iklimi konusunda ipucu verecek niteliktedir. Defter, öğrenciler tarafından ihlal edilen okul disiplini ve kuralları konularında bir okul yöneticisi olarak eğitim şefinin tutum ve davranışlarını yansıttığı için önemlidir. Defterde yer alan eğitim şefinin yansıttığı bilgi ve değerlendirmeler, okulun iklimi hakkında az çok bilgi vermektedir. Okul iklimini yalnız bu deftere bakarak betimlemek de imkansızdır. Ancak defterden hareketle Aksu İlköğretmen Okulu’nun okul iklimi hakkında bazı yorumlarda bulunulabilir. Okulun erkekler için yatılı olması okul ikliminin şekillenmesinde etkilidir. Yatılılığa bağlı olarak en çok ihlal edilen okul kurallarından birisi “*etüd çalışmalarına katılmamak*” ve “*yoklamalarda bulunmamak*” olarak belirtilebilir. Okul kurallarının belirlenmesinde öğrencilerin katılımı ve işbirliğinin sağlanmadığı gibi bu kuralların uygulaması nöbetçi öğretmenler ve eğitim şefi tarafından sıkı takip edilmiştir. Başka bir ifade ile öğrenciler üzerinde okul yönetiminin psikolojik baskısından söz edilebilir.

Araştırmanın bu genel sonuçlarına uygun olarak alt problemlerine ilişkin sonuç ve değerlendirmeler maddeler halinde şöyledir:

Öğretmen okulunda disiplinsizlik ve kural ihlallerine yönelik sıklıkla karşılaşılan sorunlar yoğunluk derecesine göre “*Etüd yoklamasında bulunmamak – Etüde katılmamak*”, “*Yoklamada bulunmamak*”, “*Hürriyet ve Anayasa Bayramına katılmamak*”, “*Yaz çalışmasında bulunmamak*”, “*Okulda uygunsuz davranmak*”, “*Okulu vaktinden önce terk etmek – okuldan izinsiz ayrılmak*”, “*İzinsiz çarşıya çıkmak*”, “*Kahveye gitmek – Kahvede oyun oynamak veya seyretmek*”, “*Yatakhane den geç çıkmak – yatakhane ye izinsiz girmek – gece yatağında bulunmamak*”, “*Okul merasimine veya kutlamasına katılmamak*”, “*Sigara içmek*”, “*Öğretmenin verdiği görevi yapmamak*”, “*Siyasi çatışmaya neden olacak tutum ve davranışlar içinde olmak*”, “*Okula devamsızlık ve derse geç gelmek*”, “*Sınavda kopya çekmek*”, “*Birbiriyle kavga etmek ve tehdit*” şeklinde sıralanabilir.

Okuldaki disiplinsizlik ve kural ihlalleri dikkate alındığında okulda demokratik değil, otoriter bir hava olduğu söylenebilir. Bu havanın oluşturulmasında okul yöneticilerinin tutum ve davranışlarının belirleyici olduğu söylenebilir. Okul yöneticilerinin tutum ve davranışlarını ise, yasa ve yönetmelikler belirlemektedir. Okul kurallarına ilişkin yönetmelikleri yöneticilerin katı bir şekilde uyguladığı görülmektedir.

Okulda pozitif bir iklimden söz etmek pek mümkün değildir. Çünkü öğretmen ve öğrenciler arasında demokratik okul ortamları için gerekli olan karşılıklı güven ve işbirliği oluşturulamamıştır. Otoriter okul havasına uygun olarak okul ikliminin de otoriter olduğu; demokratik süreçlerin veya demokratik yaşam biçiminin okulda geliştirilmediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi* (M.Ö. 1000-M. S. 2010). Ankara: Pegem Yayınları.
- Aytuna, H. A. (1974). *Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Çalık, T., Kurt, T., Çalık, C. (2011). “Güvenli Okulun Oluşturulmasında Okul İklimi: Kavramsal Bir Çözümleme”. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 74-85.
- Celep, C. (2000). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini*. Ankara: Anı Yayınları.
- Çelik, V. (1997). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ertürk, S. (1981). *Diktacı Tutum ve Demokrasi*. Ankara: Yelkenetepe Yayınları.
- Fındıkçı, İ. (1991). “Öğretmenlerin Disiplin Konusundaki Tutumları”. *Eğitimde Nitelik Geliştirme Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu*. İstanbul.
- Kaya, Y. K. (1984). *İnsan yetiştirme Düzenimiz (Politika, Eğitim, Kalkınma)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Tesisleri.
- Kocabaş, K. (2012). “Kalbim Adabelen’de Kaldı”. www.gazeteguneyege.com (22.03.2012).
- Okutan, M. (2010). “Türk Eğitim Sisteminde Demokrasi Eğitimi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 938-946.
- Öztürk, C. (2005). *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sarpkaya, P. (2007). “Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Velilere Göre Resmi Liselerdeki Öğrenci Disiplin Sorunlarının Nedenleri”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 110-122.
- Stockard, J., & Mayberry, M. (1996). *Effective Educational Environments*. California: Corwin Press.
- Şahin F. N. (2010). “Okul Kültürü ve İklimi”. *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ed. F., Silman, & Ş. Ada. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Şişman, M., Güleş, H., & Dönmez, A. (2010). “Demokratik Bir Okul Kültürü için Yeterlilikler Çerçevesi”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 167-182.
- Türkoğlu, P. (2000). *Tonguç ve Enstitüleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Uygun S. (2010, Nisan 30). “Eğitim Alanındaki Tabularımız ve Sivilleşme”. *Kemer Gözcü Gazetesi*. (<http://www.kemergozcu.com/?page=yhaberdetay&yhaberid=1462>).
- Uygun, S. (2004). “Sözlü Tanıkların Dilinden Köy Enstitülerinde Okul Atmosferi”. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (26), 8-16.

